

Totenbuch

Opfer nationalsozialistischer Verfolgung
der Jüdischen Gemeinde Gelnhausen

זכר לא תשכח

לזכר

חכרי ועוכדי

ק'ק של גאלנהאוזן

אשר נרצחו בידי הנצים

ב' תשרי תשנט

קדיש

יתגדל ו יתקדש שמה רבא, בעלמא דיברא
כרעותה, וימליך מלכותה בחייכון
וביומיכון ובחיי דכל-בית-ישראל.
בעגדלא ובזמן קריב. ואמרו אמן:
יהא שמה רבא מברך, לעלם, ולעלמי עלמיא

Dieses Totenbuch wurde am 25.9.1986 anlässlich der Eröffnung der ehemaligen Synagoge als Kulturzentrum den Bürgern Gelnhausens von der „Gelnhäuser Historischen Gesellschaft“ überreicht. In diesem Buch sollen die Namen Derjenigen festgehalten werden, die nach ihrer Vertreibung aus Gelnhausen der Vernichtung durch die Nationalsozialisten zum Opfer gefallen sind.

Mit den Namen der Toten soll an die Verbrechen dieser Zeit und das gewaltsame Ende des jüdischen Gemeindelebens erinnert werden. Von dieser ehemals großen Gemeinde und deren Bedeutung für Gelnhausen zeugt heute neben dem jüdischen Friedhof als einziges Mahnmal die Synagoge. Die Synagoge als Mittelpunkt religiösen Lebens existiert nicht mehr.

Dieses Buch soll stets in Erinnerung rufen, daß zur Synagoge auch die Juden gehörten, an deren Vernichtung ein jeder Anteil trug, der das menschenverachtende System duldete und vor den Angriffen auf sie die Augen verschloß. Die Opfer verpflichten uns, allen Bestrebungen von Rassismus und Haß, von Unterdrückung von Minderheiten und Neofaschismus entschiedenen Widerstand zu leisten.

Die angegebenen Daten stellen den Stand unserer heutigen Forschungen dar und beruhen auf folgenden Quellen:

- „Nachweisung über die am 9.11.1933 in der Stadt Gelnhausen wohnhaften Personen jüdischer Konfession“;
Stadtarchiv Gelnhausen
- Deportiertenliste der Jüdischen Gemeinde Frankfurt am Main;
herausgegeben von A. Diamant
- Dokumentation der Opfer der Verfolgung von 1933 - 1945 im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland (Arbeitstitel)
Bundesarchiv Koblenz

Gelnhausen, im September 1986

Gelnhäuser Historische Gesellschaft, Arbeitskreis zur Erforschung der Stadtgeschichte zwischen 1933 und 1945 e.V.

Franz Coy, Reinhard Kunze,
Thomas Sümmerer, Dagmar Wieland

Die Namen der Toten sind alphabetisch nach Familien geordnet. Da es nicht möglich ist, eine lückenlose Übersicht über die dem nationalsozialistischen Terror zum Opfer gefallenen Mitglieder der Jüdischen Gemeinde Gelnhausens zu erstellen, haben wir das Totenbuch um eine zusätzliche Namensaufstellung erweitert. Hier sind diejenigen genannt, deren Schicksal in den uns zugänglichen offiziellen Quellen nicht zu überprüfen war.

Wir bitten darum, uns über das Schicksal dieser und gegebenenfalls weiterer Personen zu informieren. Das Buch wird, da die Zahl der umgekommenen Gemeindemitglieder mit Sicherheit höher liegt, ergänzt werden.

Vorwort zur zweiten Auflage (1999)

Ein Name, ein Ort. Ein Name zum Erinnern, zum Gedenken an, zum Gespräch mit dem Toten. Ein Ort, an dem man den Toten weiß. Ein Ort, den man aufsuchen kann. Zum erinnern, zum sprechen.

Die Orte sind fern von hier. Sie heißen Auschwitz, Izbica, Litzmannstadt, Minsk, Riga, Theresienstadt. Und je mehr wir über die Orte zu wissen glauben, desto ferner sind sie.

Doch die Namen sind hier. Und nur hier her gehören sie. Ihre Träger lebten hier; oft seit Generationen. Sie wurden vertrieben. Wie so oft schon, dachten sie. Doch diesmal war es Endlösung. Wenn wir ihnen schon kein Grab geben können, so wollen wir ihnen doch ihre Namen zurückgeben. Und damit die Vertreibung beenden. Das Totenbuch zeigt die Namen der ermordeten Gelnhäuser Juden. Es zeigt den Ort des Mordes. Aber der Unort Auschwitz darf nicht der letzte Ort der Toten sein.

Die „Gelnhäuser Historische Gesellschaft“ hat mit der Übergabe des Totenbuchs an die Menschen dieser Stadt den toten Juden ihre Namen und den lebenden Christen ihre Erinnerung wiedergegeben. Wenn wir uns diese Erinnerung erhalten, müssen wir den Unort Auschwitz nicht mehr fürchten.

Bergen

ארנה
ח' כסלו תרנג
גאלנהאוזן

כ' אייר תש"ב
מוד עדמנ לדת

Erna

27. 11. 1892

Gelnhausen

---

7. 5. 1942

Freitod

Blumenbach

לדוויג

ח' שבט תרדג

גאלנהאוזן

אש כ' לנה

כט' סון תש"ב
ליטצמאנשטאט

Ludwig
16. 1. 1883
Gelnhausen
verheiratet mit Lina

---

14. 6. 1942
Litzmannstadt

לנה
בת . מורטצ
גאלנהאוזן
מ' אדר תרמה
אשת כ' לדוויג

תנצבה
ליטצמאנשטאט

Lina

15. 4. 1885

geb. Moritz

Gelnhausen

verheiratet mit Ludwig

---

verschollen

Litzmannstadt

Epstein

ברטא

בת . פרנק

כג' כסלו תרלט

גאלנהאוזן

אשת כי אזרד

תנצבה
אושוויץ

Berta
geb. Frank
19. 11. 1878
Gelnhausen
verheiratet mit Isfried

---

verschollen
Auschwitz

Glauberg

סלמה

כה' שות תרלז
לאנגנזלבלד

תנצבה
מאידאנק

Selma

10. 1. 1877

Langenselbold

---

verschollen

Majdanek

Goldschmidt

אברהם
יב' סון תלרג
אבתרוודי
אש כי רזה

תנצבה
מינסק

Abraham

5. 6. 1873

Abterode

verheiratet mit Rosa

---

verschollen

Minsk

רזה
בת . אדלר
כח' כסלו תרמ
שלישתרנ
אש כי אברהמ

תנצבה
מינסק

Rosa
geb. Adler
13. 12. 1879
Schlüchtern
verheiratet mit Abraham

---

verschollen
Minsk

Goldschmidt

יוסף

ה' תשרי תרעה

גאלנהאון

תנצבה
אשוויץ

Joseph
25. 9. 1914
Gelnhausen

---

verschollen
Auschwitz

Hecht

יוספנה
בת . פלאוט
כו' כסלו תנרח
ראושנברג
אשת כ' יוסף

תנצבה
מאידאנק

Josefine
geb. Plaut
21. 12. 1897
Rauschenberg
verheiratet mit Josef

---

verschollen
Majdanek

רעגינא

ט' אייר תרכה

גאלנהאוזן

יח' טבת תש"ב
תאראסיאנשטאט

Regina
7. 5. 1865
Gelnhausen

---

7. 1. 1942
Theresienstadt

מאקז

כט' כסלו תרמט

גאלנהאוזן

אש כ' העללה

תנצבה
אושוויץ

Max

3. 12. 1888

Gelnhausen

verheiratet mit Hella

---

verschollen

Auschwitz

Heilbrunn

וורנר

ג' כסלו תרסו

איסנאך

אש כ' גרתרד

יט' תמוז תש"ב
מאידאנק

Werner
1. 12. 1905
Eisenach
verheiratet mit Gertrud

---

4. 7. 1942
Majdanek

גרטרוד
בת . שתראוס
יה' תרסה
גאלנהאוזן
אשת כ' וורנר

תנצבה
מאידאנק

Gertrud
geb. Strauß
17. 6. 1908
Gelnhausen
verheiratet mit Werner

---

verschollen
Majdanek

Heilmann

לדוויג

א' אדר תרסד

גאלנהאוזן

תנצבה

מינסק

Ludwig
17. 2. 1904
Gelnhausen

---

verschollen
Minsk

Heiß

ארנולד

כו' תשרי תרסא

היתנגישם

אש כ' לידיה

תנצבה

ריגא

Arnold

19. 10. 1900

Hüttengesäß

verheiratet mit Lydia

---

verschollen

Riga

לידיה

בת . רשנהיימר

יט' טבת תרעא

אדלפינגן

אשת כ' ארנילד

תנצבה

ריגא

Lydia
geb. Rosenheimer
18. 1. 1911
Edelfingen
verheiratet mit Arnold

---

verschollen
Riga

יוליוס

ט' אייר תרצד

גאלנהאוזן

בן לידיה ו ארנולד

תנצבה

ר'גא

Julius

24. 4. 1934

Gelnhausen

Sohn von Lydia und Arnold

---

verschollen

Riga

סיגברט

כא' סון תרצב

גאלנהאוזן

בן לידעה ו ארנולד

תנצבה

ריגא

Siegbert

25. 6. 1932

Gelnhausen

Sohn von Lydia und Arnold

---

verschollen

Riga

Heymann

שאיין

אדר א' תרגח

כט'

בנדרפ

אש כ' ברטה

תנצבה

ליטצמאנשטאט

Jean

4. 3. 1878

Bendorf

verheiratet mit Berta

---

verschollen
Litzmannstadt

ברטא

בת . שטרן

כז' אלול תרמד

בנדסאכזן

אשת כ' שאין

תנצבה

ליטצמאנשטאט

Berta
geb. Stern
17. 9. 1884
Bindsachsen
verheiratet mit Jean

---

verschollen
Litzmannstadt

Israel

היינרה

אדר ב' תרלח

ט'

קרייצנאך

אש כ' פרידה

י' תשרי תש'ב

תאראס'אנשטאט

Heinrich

14. 3. 1878

Kreuznach

verheiratet mit Frieda

---

21. 9. 1942

Theresienstadt

רודי

כח' שבט תרעז

גאלנהאוזן

בן פרידה ו היינרה

טו' אלול תש"ב
מאידאנק

Rudi

20. 2. 1917

Gelnhausen

Sohn von Frieda und Heinrich

---

28. 8. 1942

Majdanek

וויללי

ג' אדר ב' תרפא

גאלנהאוזן

בן פרידה ו היינרה

תנצבה

...

Willi

13. 3. 1921

Gelnhausen

Sohn von Frieda und Heinrich

---

für tot erklärt

Kneip

ברטא
יט' טבת תרל"ו
גאלנהאוזן

יא' אדר תש"ד
תאראסיאנשטאט

Berta

16. 1. 1876

Gelnhausen

---

6. 3. 1944

Theresienstadt

Kneip

מינא

ג' אייר תרמד

גאלנהאוזן

תנצבה

מינסק

Minna
28. 4. 1884
Gelnhausen

---

verschollen
Minsk

קלארה
ב' אב תרנ
גאלנהאוזן

תנצבה
מענסק

Klara

19. 7. 1890

Gelnhausen

---

verschollen

Minsk

Krautmacher

סיטא
בת . לורש
כא' חשון תרס
גאלנהאוזן

תנצבה
יצביצא

Sitta
geb. Lorsch
25. 10. 1899
Gelnhausen

---

für tot erklärt
Izbica

Linick

מארקוז

יב' אייר תרלז

ק'ק' פפ דם /

אש כ' ראחה

תנצבה
סוביבור

Markus

25. 4. 1877

Frankfurt am Main
verheiratet mit Recha

---

für tot erklärt
Sobibor

ראחה
בת . גלאוברג
כה' טבת תרלז
לאנגנזלבלד
אשתכ' מארקוז

תנצבה
סוב'בור

Recha
geb. Glauberg
10. 1. 1877
Langenselbold

---

für tot erklärt
Sobibor

גידלה
בת . ווייסקפף
כ' אלול תרלה
ק"ק פפ דם'
אשת כ' ארתר

ט' אדר ב' תש"ג
תאראסיאנשטאט

Gidella
geb. Weisskopf
20. 9. 1875
Frankfurt am Main
verheiratet mit Arthur

---

16. 3. 1943
Theresienstadt

רוברט

טז' אייר תרסח

גאלנהאוזן

גידאלה ו ארתר

בן

כז' אלול תש"ב

מאידאנק

Robert

---

17. 5. 1908

Gelnhausen

Sohn von Gidella und Arthur

---

6. 9. 1942

Majdanek

Meyer

יאקב

ב' שבט תרלה

ארנהיים

אש כ' גיתא

תנצבה

ריגא

Jakob
8. 1. 1875
Arnheim
verheiratet mit Gitta

---

für tot erklärt
Riga

ווילהאלמנע
בת . מאיר
יג' תשרי תרכד
סולנינגן

כד' כסלו תש"ג
תאראסיאנשטאט

Wilhelmine
geb. Mayer
26. 9. 1863
Solingen

3.12.1942
Theresienstadt

Moritz

מארגט

יט' אייר תרין
קארלא ו מאקז
בת

תנצבה
ליטצמאנשטאט

Margot

17. 5. 1930

Tochter von Karola und Max

---

verschollen

Litzmannstadt

Scheuer

ארתר היינרה
ד' חשון תרסג
גאלנהאוזן

תנצבה
מאידאנק

Arthur Heinrich

4. 11. 1902

Gelnhausen

---

verschollen

Majdanek

תאקלה

בת . לנג

י' שבט תרסה

כ' ארתר היינרה

אשת

תנצבה

...

Thekla

geb. Lang

16. 1. 1905

Ehefrau von Arthur Heinrich

---

verschollen

unbekannt

Schwarzschild

מאקז

כה' סון תרם

האנאו

אש כ' יוליה

תנצבה

ליטצמאנשטאט

Max

4. 6. 1880

Hanau

verheiratet mit Julie

---

für tot erklärt

Litzmannstadt

יוליה
בת . שטראוס
כא' תמוז תרן
לאנגן
אשת כ' מאקז

תנצבה
ליטצמאנשטאט

Julie
geb. Strauß
9. 7. 1890
Langen
Ehefrau von Max

---

verschollen
Litzmannstadt

Sondheimer

לוטטע

כב' אדר תרסז

גאלנהאוזן

תנצבה
אושויץ

Lotte

8. 3. 1907

Gelnhausen

---

verschollen
Auschwitz

Stern

פר'דרה
ח' אלול תרמח
ולרהשטיין
אש כ' יוהנה

תנצבה
מינסק

Friedrich

15. 8. 1888

Ulrichstein

verheiratet mit Johanna

---

verschollen

Minsk

יֹהֵאנָה
בַּת זְמֵבֵרֶן
כֹּה־סוֹן תְּרֵמֹז
אֵשֶׁת כ' פְּרִידָה

תְּנַצְבָּה
מִיִּנְזֶק

Johanna
geb. Somborn
17. 6. 1887
Gelnhausen
verheiratet mit Friedrich

---

verschollen
Minsk

ילסא

כ' כסלו תרפא

גאלנהאוזן

יוהאנה ופר'דרה

בת

תנצבה

מינסק

Ilse

1. 12. 1920

Gelnhausen

Tochter von Johanna und Friedrich

---

verschollen

Minsk

ארווין

כה' אב תרפג

גאלנהאוזן

יאהאנה ו פרידרה

בן

תנצבה

מינסק

Erwin

7. 8. 1923

Gelnhausen

Sohn von Johanna und Friedrich

---

verschollen

Minsk

Strauss

כטינקה
ט' תמוז תרנד
גאלנהאוזן

תנצבה
יצביצא

Kathinka
13. 7. 1894
Gelnhausen

---

verschollen
Izbica

Weiss

סיגפרד
יד' אייר תרמט
נורדנשטעט
אש כ' סאמה

תנצבה
מינסק

Siegfried

14. 5. 1889

Nordenstadt

verheiratet mit Selma

---

verschollen

Minsk

סאלמה
בת . שייער
ב' חשון תרנא
גאלנהאוזן
אשת כ' סיגפרד

תנצבה
מינסק

Selma
geb. Scheuer
16. 10. 1890
Gelnhausen
verheiratet mit Siegfried

---

verschollen
Minsk

Ballin, Willy
Gotthilf, Eduard
Gottlieb, Heinz
Gottlieb, Lucie
Goldschmidt, Betty
Goldschmidt, Emil
Gottschalk, Hugo
Gottschalk, Irma
Israel, Frieda
Loewenthal, Julius
Loewenthal (Ehefrau)
Linick, Paul
Marx, Siegmund
Meyer, Sitta

Meyer, Tilde
Moritz, Max
Moritz, Karola
Reis, Cäcilia
Reis, Siegfried
Reis, Johanna
Rosenthal, Samuel
Rosenthal, Rosi
Scheuer, Flora
Scheuer (Kind)
Stern, Marianne
Strauss, Fritz (Siegfried)
Strauss, Cäcilia
Strauss, Gertrud